

* Uchwała wraz z uzasadnieniem została opublikowana w OSNCAP 1986, nr 9, poz. 140.

procesie cywilnym. Tym samym też uchwała ma charakter precedensowy i jako taka zasługuje na bliższą analizę.

Przyuszczając zresztą należy, że uchwała ta stanie się przedmiotem szeregu wypowiedzi, z pewnością polemicznych. Aczkolwiek bowiem zawarta w uzasadnieniu tej uchwały argumentacja — generalnie rzecz ujmując — mnie osobście przekonuje, to przyznać należy, że problem wyzwała szereg wątpliwości, a nawet emocji, zwłaszcza że potoczna wiedza o radiestezji jest raczej skromna i powszechnie utoczamnia się ją z czarną magią, czy też z kuglarstwem.

Czy radiestezja jest nauką, czy paranauką? Nie jest to sprawa tak jak w pewnym stopniu czyni to Sąd Najwyższy — odesłanie do

I. Znaczenie dowodu z opinii biegłego w postępowaniu sądowym trudno przecenić. Coraz częstsze korzystanie przez sądy z tego środka dowodowego to z jednej strony naturalna konsekwencja postępującej specjalizacji w różnych dziedzinach życia społecznego oraz rozwoju nauki, wyjaśniającej coraz to nowe zjawiska przyrody, zaś z drugiej strony to następstwa dążenia przez sądy do jak najwzrostu stronniejszego ustalenia okoliczności faktycznych. Głosowana uchwała Sądu Najwyższego dotyczy interesującego i mogącego być za razem źródłem kontrowersji problemu wykorzystania w sądowym postępowaniu cywilnym dowodu z opinii biegłego z zakresu radiestezji. Dopuszczenie i przeprowadzenie przez sąd dowodu z opinii radiestety to *novum* w polskim

prawdy obiektywnej — uzyskanie wiadomości specjalnych w tym zakresie. Uzyskany w ten sposób dowód podlega ocenie zgodnie z zasadami swobodnej oceny dowodów.

Dopuszczalne jest przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu radiestezji, jeżeli dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy cywilnej niezbędne jest — zgodnie z wymaganiami zasady

GLOSA
do uchwały z dnia 30 października 1985 r.
(III CZP 59/85)*

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWZSZEGO
w sprawach cywilnych
oraz w sprawach pracy
i uberpierrezin spolecznych

kt, iz jego
yrazone in-
oznaczoym
na którym
iska" CRBz
automatycz-
spowodowa-
ę Rady Mi-
chodzio o
ewdziane w
o Trybunale
wionej spra-
k generalny
wprawdaze-
bunale Kon-
w wyjąca-
tych dyspo-
toskodawców
lebie wnios-
istniejących
adu.

Wiel Sarniecki
orzekania Try-

opinii biegłego z zakresu radiestezji, a więc z zakresu umiejętności o zabarwieniu wręcz metafizycznym. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu głosowanej uchwały wyraził pogląd, że za dopuszczalny i relewantny powinien być uznany każdy środek dowodowy, w tym dowód z opinii biegłego, jeżeli tylko może on przyczynić się do wyjaśnienia rzeczywistego stanu rzeczy. Z poglądem tym oczywiście należy zgodzić się bez zastrzeżeń. Niemniej jednak nie przesądza to problemu wartości dowodowej opinii radiestety. Wstępnie więc należałoby wyjaśnić, czy radiestezja (wraz ze swoją techniką warsztatową — różdżkarstwem) pozwała w ogóle na rozstrzygnięcie spornego problemu.³ Gdyby okazało się, że ze względu na niedoskonałość metod badawczych, którymi dysponuje radiestezja, nie można odpowiedzieć na postawione pytanie, istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, to wydanie postanowienia o przeprowadzeniu stosownych badań nie byłoby celowe. Wyjaśnienie tej kwestii nie powinno nastąpić bez zwrócenia się do biegłego, jako że potrzebne są w tej mierze wiadomości specjalne. Sąd w każdym razie nie może poprzestać na samodzielnej ocenie omawianego zgadnienia, byłaby to bowiem ocena oparta na wiedzy tylko obiegowej. Złożona opinia miałaby charakter abstrakcyjny i nie odnosiłaby się do konkretnego stanu faktycznego. Dopiero po pozytywnym wyjaśnieniu zagadnienia przez osobę posiadającą szczególne wiadomości w dziedzinie radiestezji wchodziłoby

w rachubę zlecenie jej — bądź innej osobie, mającej przykładowo większe umiejętności praktyczne — przeprowadzenia nieodzownych badań i złożenia następnie na ich podstawie stosowanej opinii. Z chwilą złożenia tej opinii wyłania się jednak kolejny, nader istotny problem. Związany on jest z kontrolą procesową tejże opinii. Tak więc sąd m.in. powinien ocenić, czy wnioski biegłego mieszczą się w ramach, jakie określa procesowa funkcja biegłego i zakres jego kompetencji. Opinia radiestety bowiem jak rzadko która wymaga pogłębionej i wnikliwej merytorycznej kontroli ze strony sądu. Jest to bezprzecnie zadanie wyjątkowo trudne, skoro zważy się, że różdżkarstwo polega na wykrywaniu przebiegających pod ziemią strumieni wodnych za pomocą trzymanej w rękach różdżki bądź wahadełka i że pozytywny wynik badań uzależniony jest przede wszystkim od uzdolnień parapsychicznych różdżkarza, w szczególności od wrażliwości na bardzo słabe bodźce oraz zdolności do ruchów mimowolnych.⁴ Z tych względów nieodzowne jest też, aby w ramach czynności kontrolnych zwrócić szczególną uwagę na to, czy biegły rzeczywiście reprezentuje odpowiedni poziom fachowy i etyczny oraz czy przy sporządzaniu opinii zachował wymagany obiektywizm i bezstronność. Cechy osobiste biegłego mają w omawianym wypadku wyjątkową wagę, gdyż to one w znacznym stopniu mogą w ostatecznym rachunku zadecydować o błędnym ustaleniu przez sąd stanu fakty-

³ Zagadnienie zasadności przeprowadzania dowodu z opinii biegłego ze względu na możliwości poznawcze omawia bliżej Z. Kegel: Ekspertyza ze stanowiska procedury i kryminalistyki, Acta Univ. Wratisl. 1976, s. 90 in.; zob. też M. Cieślak: Zagadnienia dowodowe w procesie karnym, t. I, WP, Warszawa 1955, s. 238.

⁴ L.E. Stefański, M. Komar: Od magii do psychotroniki, Wiedza Pow. Warszawa 1980, s. 72 i n.

cznego. Zarządca, że opinia biegłego zwraca uwagę na to, że opinia biegłego w przedmiocie przesądza ją, cja, możliwość badań, jaką metodą różdżki obecnym stanem, daje się na wyjaśnienie stopniu jest gruntowana.

Subiektywizm w radiestezji sam przez siebie nie daje wyników badań, należy zwrócić uwagę na wartość wyznaczenia wymiarów wodowego. W związku z tym weryfikacja nakazywałaby uwagę w ocenie Niewymierność, a co z nieufnością w doprowadziła wręcz do stwierdzenia radiestety nieguły traktować samodzielnie lone fakty i w konsekwencji według Sądu wód z opinii radiestezji ma pełnowartości-

⁵ Podobne stanowisko petyzy pisma: 1960, nr 8-9, p.

⁶ J. Widać nie kryminalisty

⁷ M. Cieślak

bie możliwość błędu. Chodzi tylko o to, aby uzyskać najwyższy stopień prawdopodobieństwa w sensie obiektywnym — tak wysoki, by subiektywnie wyłączał wszelkie wątpliwości i stwarzał całkowite przekonanie o trafności ustaleń i słuszności danego orzeczenia.

Wartość dowodową wyniku badań różdkarskich w każdym wypadku ocenia sąd zgodnie z zasadą „swobodnej oceny dowodów” (art. 233 § 1 k.p.c.). Ustalenie, iż stopień prawdopodobieństwa uzyskania prawidłowego wyniku jest nikły, oczywiście powinno prowadzić do dyskwalifikacji przeprowadzonego środka dowodowego. Trudno naturalnie podać, od jakiego konkretnie stopnia prawdopodobieństwa zachodzi przydatność określonej metody badawczej dla celów postępowania sądowego. Moc dowodową danego środka dowodowego należałoby w każdym razie określać w kontekście całości kształtu materiału dowodowego zebranego w danej sprawie.

IV. Przedstawione rozważania wskazują, że chociaż dowód z opinii biegłego radiestety wywołuje szereg wątpliwości, niemniej jednak w świetle przepisów polskiej procedury cywilnej dowód ten jest dopuszczalny, a co więcej, w określonych stanach faktycznych może on być niezbędny. Najistotniejszym problemem zaś jest ocena wartości dowodowej takiej opinii, jako że z góry wiadomo, iż współczesny stan wiedzy w dziedzinie radiestezji nie gwarantuje ustaleń faktycznych pewnych.⁸ Konieczne jest tu wsparcie innymi środkami dowodowymi. W tym miejscu nasuwa się jednak

następująca uwaga. Otóż art. 278 § 1 k.p.c. stanowi, że: „W wypadkach wymagających wiadomości specjalnych sąd (...) może wezwać jednego lub kilku biegłych w celu zasięgnięcia ich opinii”. Ustawodawca przewidując możliwość wezwania w celu przedłożenia opinii „jednego lub kilku biegłych” nie daje jednakże sądowi wskazówek, w jakich sytuacjach powinien on skorzystać z pomocy dwóch lub większej liczby biegłych, a w jakich może zadowolić się wezwaniem tylko jednego biegłego. Sąd ma więc swobodę w określaniu liczby biegłych, którym zleci sporządzenie opinii. Wola sądu w omawianym względzie jest jednak determinowana potrzebą wynikającą z określonej sytuacji.⁹ Wydaje się, że ze względu na obecny stan wiedzy o radiestezji ze wszech miar byłoby pożądane — niezależnie od wstępnego wyjaśnienia kwestii praktycznej przydatności opinii biegłego radiestety — zdublowanie nieodzwrotnych badań różdkarskich. Jednocześnie powołanie dwóch biegłych w celu przeprowadzenia tych badań oraz opracowania ich wyników stwarzałoby w każdym razie większą gwarancję należytego wyjaśnienia przez sąd spornych okoliczności rozpatrywanej sprawy. W świetle okoliczności głosowanej uchwały uzasadnione byłoby też skorzystanie nadto z pomocy biegłego geologa. Nie ulega bowiem wątpliwości, że w ocenach opinii biegłych radiestetów sądy powinny zachować daleko idącą ostrożność.

Tadeusz Wiśniewski

⁸ Por. Z. Kegel, op. cit., s. 62, który przedstawia podział ekspertyz z uwagi na możliwości poznawcze.

⁹ Tak Z. Kegel, op. cit., s. 50.

Stronie,
tek wyda
przepisu
skutek stw
decyzji, p
szkodowan
szkodę z
ten odsyła
dowanie -
normujące
Państwa r

Uregul
odškodow
nistracyjn

* Wyro
1 Zob.
kodeksu p
ność w ap
państwowe
7 sierpnia
powiedział
prawa cyw
wawczej w
Orzech
i zakres, W
prawa cyw
s. 517; A
deksu post
Katowice
nariuszy, l
wawczej w
Piskorz
administra
s. 105; A
Warszawa
wyrządzone
ski, J.
wania admi
czalność d
§ 5 k.p.a.,
1986; J. P
według ko
szkodowan
Wrocław 1
stracyjne
Wrocław 1